

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 340.12:342.7:316.77

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i6\(41\).979](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i6(41).979)**О. К. Канєнберг-Сандул***orcid.org/0000-0002-8007-3335*

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного та європейського права

Національного університету «Одеська юридична академія»

В. В. Форманюк*orcid.org/0000-0002-1939-1318*

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного та європейського права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УПРАВЛІННЯ В ЄС

В наш час інформація стає головним економічним ресурсом, а інформаційний сектор виходить на перше місце за темпами розвитку, за кількістю зайнятих, за часткою капіталовкладень, за часткою у ВВП. Основні інновації у світі сьогодні пов'язані з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, в тому числі і така інновація державного управління, як електронне урядування. Сьогодні завдання щодо впровадження електронного урядування в Україні, полягають не у створенні нових принципів та підходів, а у розробці конкретної системи заходів та послідовності їх здійснення, визначенні розмірів та форм державної правової, політичної, фінансової та адміністративно-організаційної підтримки. Подібна стратегія повинна розроблятися не тільки на центральному рівні, але й на регіональному і місцевому в тому числі, з урахуванням їх специфіки.

Система «Електронний уряд» повинна відповідати національним інтересам України та виходити з її особливостей. З однієї сторони, її потрібно адаптувати до конкретних соціоекономічних, соціокультурних та державно-політичних умов. А, з іншої сторони, нові інформаційні технології принципово змінюють систему управління суспільством, відбувається заміна жорстких ієрархічних структур більш гнучкими мережевими горизонтальними структурами, які краще пристосовані до реагування на зміни зовнішнього середовища.

Надзвичайно актуальним питанням є впровадження електронної взаємодії в умовах стрімкого розвитку е-урядування. Багато країн світу, включаючи держави-члени ЄС, Австрія, Бельгія, Ірландія, Сінгапур, Таїланд, Фінляндія, Естонія, Данія, Люксембург, Франція, Німеччина, Іспанія, Італія живуть в абсолютно нових вимірах цифрового суспільства та економіки, запро-

вадивши е-урядування, створивши урядові портали, запустивши електронні цифрові підписи, ID- та MobileID-карти, налагодивши взаємодію між органами державної влади, а найголовніше – між державою і громадянином.

Електронний уряд (e-Government) – це така модель державного управління, яка заснована на широкому використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності, відкритості та прозорості органів державної влади та органів місцевого самоврядування, встановлення суспільного контролю над нею, надання в дистанційному режимі комплексу державних послуг для людини та громадянина, суспільства та бізнесу [6, с. 102].

Доцільно відзначити, що створення електронного уряду при всій різноманітності моделей передбачає вирішення загальних завдань: організацію електронного документообігу всередині органів влади; максимальне переведення в електронну форму взаємин держави та громадянського суспільства; використання мережі Інтернет для організації інтерактивного зв'язку і встановлення ефективного зворотного зв'язку органів влади з громадянами; формування політичної комунікації між громадянами та владою, що забезпечує контроль за управлінською діяльністю органів влади як у процесі прийняття рішень, так і під час їх реалізації.

Загалом виділяють три основні моделі побудови електронного уряду: континентально-європейську (країни Західної, Центральної та Східної Європи); англо-американську (США, Канада, Великобританія); азіатську (Південна Корея, Сінгапур). Континентально-європейська модель електронного уряду характеризується такими ознаками: інтеграцією європейських народів і країн,

що проявляється у єдиній валюті, єдиному загальноєвропейському інформаційному просторі, вільному пересуванні капіталів та інформації; наявністю наддержавних інститутів (Європарламент, Єврокомісія, Європейський суд), рекомендації яких обов'язкові для виконання усіма країнами Європейського Союзу та мають наступні характеристики: високий ступінь інтегрованості до єдиного інформаційного простору і вільний доступ до інформації; жорстке законодавство, що регулює інформаційні правовідносини та інформаційні потоки, які циркулюють у європейському інформаційному просторі [5, с. 30].

Управління та діяльність національних урядів і наддержавних структур у цій моделі обумовлені застосуванням ІКТ із орієнтацією на потреби громадян-користувачів інформаційних мереж і систем. Такий тип управління дає змогу споживачеві ЄС (виборцю, громадянину, представникові громадськості) реалізувати свої публічні обов'язки, наприклад, використовуючи систему електронного голосування або отримувати публічні послуги.

В Європейському Союзі головний акцент у питаннях побудови електронної держави робиться на досягненні соціальної єдності націй, які до нього належать і Європейського Співтовариства загалом. При цьому основною небезпекою для себе європейці вважають цифровий розрив між громадянами ЄС похилого віку, кількість яких зростає з кожним роком, не готовими і часто нездатними до роботи з цифровими інструментами, мережею Інтернет. Інвестиції в ІКТ – це, насамперед, інвестиції в людей. В європейських країнах все більший розвиток отримують різноманітні форми зворотного зв'язку. Вдалим прикладом того, яким чином можна дізнатись думки виборців, є французький урядовий сайт *Débat Public* («Публічне обговорення») [8], на якому заздалегідь публікується документація стосовно важливих інфраструктурних проектів (мостів, доріг, житлового будівництва), для того, щоб громадяни Франції могли вільно висловити свою думку та враження щодо таких інновацій [2, с. 186].

Ще яскравим прикладом успішного досвіду впровадження електронного урядування і зокрема електронної взаємодії в ЄС є Естонія, громадяни якої з 2002 р. замість паперових документів і паспортів отримують індивідуальні ID-картки (обов'язковий ідентифікаційний документ кожного громадянина), за допомогою яких відбувається авторизація на сайтах банків, державних організацій, лікарень – в цілому можна скористатися чотирма тисячами різних сервісів – від покупки ліцензії на рибну ловлю до оплати проїзду в громадському транспорті. Кожна ID-картка має чіп, у якого два «ключі»: один дозволяє підписувати документи, а інший – заходити на

сайти. Для цього необхідно вставити картку в спеціальний рідер і підключити його до комп'ютера. З поширенням смартфонів і мобільного інтернету чіпи почали інтегрувати прямо в SIM-карти. ID-карта має високий ступінь захисту, оскільки містить PIN-код, який дозволяє використовувати її в багатьох web-системах. Захист особистої інформації громадян є невід'ємною частиною естонського законодавства. Зберігання та використання інформації в електронному вигляді регулюється кількома різними законами. Використання баз даних державної установи постійно відстежується і фіксується [7, с. 61].

Таким чином, законодавчою основною електронного урядування в Естонії слугують такі документи: «The Public Information Act» (PIA) (Закон про публічну інформацію), що вступив в силу в червні 2001 р. – стосується загальнодержавних і регіональних органів влади, юридичних осіб, що провадять соціальні послуги; «The Personal Data Protection Act» (PDPA) (Закон про захист анкетних даних (введений у дію 19 травня 1996 р.) – цей закон захищає фундаментальні права і свободи особи на захист її особистої інформації; «The Information Society Services Act» (Закон про інформаційні послуги), що вступив у силу 1 травня 2004 р. – здійснював забезпечення директиви ЄС 2000/31/ЄС щодо визначення юридичних аспектів інформаційних послуг, зокрема у сфері комерції, електронної торгівлі на внутрішньому ринку; «The Electronic Communications Act» (Закон про електронні комунікації) – вступив у силу 1 січня 2005 р. – покликаний забезпечити імплементацію нової європейської структури електронних комунікацій; «The Digital Signatures Act» (DSA) (Закон про цифровий підпис) вступив у силу 15 грудня 2000 р. – надає цифровому підпису таку ж юридичну силу, яку має підпис, зроблений від руки, і зобов'язує всі державні установи приймати до розгляду документи з цифровим підписом; «The Databases Act» (Закон про бази даних) – затверджений ще у 1997 р. – регулює створення і обслуговування електронних баз даних і окреслює необхідний для них ступінь захисту [3, с. 28-30].

На сьогодні в е-Естонії працюють: 1) е-кабінет – забезпечує ведення засідань уряду завдяки електронній системі, щоденні зміни стану бюджету можна бачити в реальному часі; 2) е-вибори – процедура голосування здійснюється через мережу Інтернет; 3) е-податковий департамент – єдине середовище для надання та контролю податкових і митних декларацій; 4) eRIK – центр реєстрів та інформаційних систем; 5) е-комерційний реєстр – різні послуги для юридичних осіб, у тому числі: портал підприємця, реєстрація підприємств, зміна даних, звітність;

6) е-кадастрова книга – реєстрація і контроль даних про земельні ділянки; 7) е-справа – судова документація і діловодство; 8) е-нотаріус – нотаріальні послуги, документація, діловодство та звітність нотаріусів перед державою; 9) е-право – міжміністерське середовище для діловодства й узгодження законопроектів (охоплює всі етапи розробки законопроектів до подання їх до уряду); 10) е-поліція – (дорожні штрафи) – автоматична реєстрація факту порушення, розсилка рішення про призначення штрафу електронною поштою; 11) е-школа – підключені всі школи, реалізований повноформатний шкільний щоденник, який включає зв'язок батьків – школа, розклад уроків, домашнє завдання, оцінки; існує зв'язок з іншими інформаційними системами; 12) е-депозитарій – центральний реєстр цінних паперів і управління портфелями для фізичних (юридичних) осіб, акціонерні книги всіх акціонерів товариств Естонії; 13) е-пенсія – повне самообслуговування фізичних осіб: заява, вибір та управління фондами, різні звітність; 14) е-рахунки – єдиний портал, інтегрований з іншими середовищами, де підприємства розміщують рахунки постачальників і покупців послуг та їх історію; 15) е-квитанція – єдиний портал забезпечує зв'язок з банками та продавцями; 16) ID-квиток – продаж квитків (загальний транспорт, міські музеї, басейн, кораблі, роль квитка виконує ID-картка) [4, с. 165].

Васпекті покращення цифрової інфраструктури державного сектору на рівні ЄС 19 квітня 2016 р. Європейська Комісія ініціювала Комюніке Європейському Парламенту, Раді, Економіко-соціальному комітету та Комітету регіонів План дій з електронного уряду ЄС на 2016–2020 рр., COM (2016) 179, що включає такі основні ідеї: 1) Цифровий стандарт; 2) Принцип єдиного разу; 3) Інклюзивність та доступність; 4) Відкритість та прозорість; 5) Стандартне транскордонне надання цифрових послуг; 6) Стандартна сумісність урядових служб; 7) Надійність та безпека. Слід зазначити, що впровадження електронного уряду в ЄС координується Генеральним управлінням Європейської Комісії з питань комунікаційних мереж, контенту та технологій (DG Connect), що також відповідає за управління Цифровим порядком денним [1].

Література

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions EU: eGovernment Action Plan 2016–2020 Accelerating the digital transformation of government. *European Commission*. 2016. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-179-EN-F1-1.PDF> (дата звернення 08.02.2022).

2. Дзюндзюк Б. В. Зарубіжний досвід взаємодії органів влади з громадянами в інформаційному

суспільстві. *Ефективність державного управління*. 2016. С. 185.

3. Засенко О. Ю. Організаційно-економічні механізми єдиного цифрового ринку країн ЄС. *Стратегія розвитку України*. 2017. С. 159–164.

4. Мукомела І. В. Ідея інформаційного суспільства в концептуальних розробках Й. Масуди. *Форум права*. № 3. 2014. С. 254–258. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_3_43.pdf (дата звернення 09.02.2022).

5. Ржевська Н. Ф. Особливості становлення інформаційного суспільства в скандинавських країнах. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. 2011. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/19156/1/40-Rzhevskia-196-200.pdf>. (дата звернення 07.02.2022).

6. Семенченко І. Ю. Діяльність органів ЄС у сфері ІКТ. *Національний університет «Львівська політехніка», Україна*. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Pravo/67035.doc.htm. (дата звернення 09.02.2022).

7. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки інформаційної безпеки. *Міжнародні відносини Серія «Політичні науки»*. № 18–19. 2018. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3468 (дата звернення 07.02.2022).

8. Council of the European Union. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/> (дата звернення 05.02.2022).

Анотація

Канєнберг-Сандул О. К., Форманюк В. В. Особливості правового регулювання електронного управління в ЄС. – Стаття.

У статті розглянуто процес правового регулювання інформаційного суспільства, який сьогодні набуває все більшого значення та актуальності. Встановлено що, комплексне та багатогранне поняття Інформаційне Суспільство відображає інтерес європейської нації до широких соціальних та організаційних реформ у правовому полі Європейського Союзу, які необхідно впроваджувати задля досягнення ефективного розвитку держав європейського континенту, покращення якості життя громадян, сприяння полегшенню усіх сфер людської діяльності з урахуванням сучасних умов стрімкого розвитку інформаційних технологій. Проблематика підвищення ефективності роботи державного апарату, реорганізація та реінжиніринг адміністративних процесів переводиться у практичну площину реалізації з використанням інформаційних технологій. У статті розглянуті проблеми з точки зору надання державою послуг в електронній формі та шляхи їх вирішення, а саме доведена необхідність досягти позитивних результатів у декількох сферах: у прийнятті методик опису архітектури електронного уряду на різних рівнях управління; у стандартизації державних даних, документів та електронних повідомлень; у прийнятті адекватних моделей державних послуг та процесів і відповідних методик опису; у розробці інтегрованих платформ реалізації електронних державних послуг і процесів, заснованих на стандартах. Автором визначено поняття та ознаки електронного уряду в ЄС, охарактеризовано модель побудови електронного уряду в ЄС, описано міжнародний, регіональний та національний рівні електронного регулювання суспільства в ЄС, проаналізовано правові основи інформаційного простору ЄС і становлення електронного управління в ЄС, розкрито

особливості правового регулювання електронного уряду ЄС, розглянуто електронну освіту, охорону здоров'я, бізнес, безпеку, захист персональних даних в ЄС та охарактеризовано проблеми і тенденції розвитку електронного уряду в ЄС.

Ключові слова: електронний уряд, інформаційне суспільство, е-урядування, електронна освіта.

Summary

Kanenberg-Sandul O. K., Formaniuk V. V. Features of legal regulation of e-government in the EU in various fields. – Article.

The article considers the process of legal regulation of the information society, which today is becoming increasingly important and relevant. It is established that the complex and multifaceted concept of the Information Society reflects the European nation's interest in broad social and organizational reforms in the legal field of the European Union, which must be implemented to achieve effective development of the European continent, improve the quality of life taking into account modern conditions of rapid development of information technologies. The issue of improving the efficiency of the state apparatus,

reorganization and reengineering of administrative processes is translated into the practical plane of implementation with the use of information technology. The article considers the problems in terms of state services in electronic form and ways to solve them, namely the need to achieve positive results in several areas: in the adoption of methods for describing the architecture of e-government at different levels of government; in standardization of state data, documents and electronic communications; in the adoption of adequate models of public services and processes and appropriate methods of description; in the development of integrated platforms for the implementation of e-government services and processes based on standards. The author defines the concepts and features of e-government in the EU, describes the model of e-government in the EU, describes the international, regional and national levels of e-government in the EU, analyzes the legal basis of the EU information space and e-government in the EU. EU, considered e-education, health, business, security, personal data protection in the EU and described the problems and trends of e-government in the EU.

Key words: e-government, information society, e-government, e-education.